

Український державний університет імені Михайла
Драгоманова
Педагогічний факультет

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(СИЛАБУС)

«Психологія маніпуляції»
Освітньо-професійна програми **Практична**
психологія

3-й рік навчання, 5-й семестр (для бакалаврів)

Форма навчання (денна, заочна)

Галузь знань
05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність
053 Психологія
Освітній рівень
Бакалавр

**Кафедра
та викладач**

Кафедра практичної психології

Викладач: **Бакка Юлія Валерівна** – доктор філософії в галузі 053 психологія 05соціальні та поведінкові науки

Лінк на профіль викладача на сайті факультету:

<https://pf.udu.edu.ua/fakultet/struktura/kafedry/kafedra-praktychnoi-psykholohii-fpp/vykladachi-kafedry-prps>

Лінк на профіль викладача у Google Scholar : <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=g71lf1wAAAAJ>

E-mail: y.v.bakka@npu.edu.ua

Лінк на курс в Moodle (для денної форми навчання): <https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=8942>

**I. Основна
мета/цілі
навчання**

Метою викладання освітнього компоненту «Психологія маніпуляції»- є формування компетентностей з психології впливу, навчальної дисципліни – забезпечити студентів знаннями про сутність і види психологічного впливу, його соціально-психологічні технології; навчити виявляти прихований деструктивний вплив у різних видах взаємодії; сформуванню навички конструктивної протидії деструктивним впливам.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Психологія маніпуляції»- є:

- Розуміння природи маніпуляції. Визначення маніпуляції як психологічного феномена.

- Вивчення основних механізмів ,ознайомлення з класифікацією маніпуляцій у різних сферах життя (особистісні, соціальні, політичні, медійні тощо).
- Розпізнавання маніпулятивного впливу.
- Аналіз невербальних та вербальних ознак маніпуляції.
- Дослідження маніпуляцій у рекламі, пропаганді, ЗМІ, бізнесі.
- Формування критичного мислення та психологічної стійкості, протидія маніпуляції.
- Дослідження етичних аспектів маніпуляції.
- Практичне застосування знань. Опрацювання реальних кейсів та ситуацій, пов'язаних із маніпулятивним впливом.

II. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

*Навчальна дисципліна вибіркова
Цикл професійної підготовки*

III. Обсяг навчальної дисципліни

	<i>Денна ф.н. (термін навчання – 3р.10 міс.)</i>	<i>Заочна ф.н.(термін навчання – 3.10)</i>
<i>Кількість кредитів</i>	3	3
<i>Загальна кількість годин</i>	90	90
<i>Лекційні заняття</i>	18	8
<i>Практичні заняття</i>	16	4
<i>Самостійна робота</i>	56	78

IV. Короткий зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи психологічного впливу

Тема 1. Психологія впливу: загальна характеристика маніпуляції

Психологічний вплив є невід'ємною частиною людського спілкування. Він може бути конструктивним (переконання, мотивація, підтримка) або деструктивним (маніпуляція, примус). Важливо розуміти механізми впливу, щоб ефективно його компенсувати та захистити від небажаних маніпулятивних впливів.

Тема 2-3. Характеристика видів психологічного впливу: конструктивний (цивілізований) вплив

Поняття конструктивного психологічного впливу. Конструктивний (цивілізований) психологічний вплив – . Основні риси конструктивного впливу Добровільність – людина має можливість прийняти чи відмовитися від впливу. Етичність – враховується моральність, чесність та повага до особистості. Прозорість – відкритість мотивів впливу без прихованих маніпуляцій. Підтримка розвитку – спрямованість на самовдосконалення та автономність людини. Види конструктивного психологічного впливу. Переконання Використовуйте логічні аргументи та факти для зміни поглядів або поведінки. Базується на раціональному осмисленні інформації. Приклад: лікар пояснює пацієнту важливість здорового харчування. навіювання (позитивне сугестивне вплив) Використання авторитету, довіри або емоційного підходу для зміни ставлення чи поведінки. Може застосовуватися у терапії (наприклад, гіпнотерапія). Приклад: психолог використовує позитивні афірмації для підвищення самооцінки клієнта.

Тема 3-4. Зміст та види деструктивного (варварського) впливу

Деструктивний психологічний вплив – це форма впливу на людину або групу людей, яка спрямована на зміну їхньої поведінки, мислення, емоційного стану чи світогляду у спосіб, що завдає шкоди їх психологічному здоров'ю, обмежує свободу вибору та самоконтролю. Такий вплив може бути свідомим або несвідомим і представлятися в особистісних, професійних, соціальних або політичних контекстах. Основна його мета – контроль, маніпуляція, підкорення або придушення волі особистості.

Тема 5. Психологія маніпуляції

Маніпуляція – це прихований, деструктивний вплив, що використовується для контролю над людиною. Вона може проявлятися в особистих стосунках, роботі, медіа та соціальних групах. Важливо вчасно розпізнавати маніпуляції та використовувати стратегії психологічного захисту.

Тема 6. Спірні види психологічного впливу

Спірні види психологічного впливу знаходяться на межі між конструктивним впливом та маніпуляцією, що погіршує дискусії щодо їх етичності та доцільності. Вони можуть бути як корисними (наприклад, у психотерапії, навчанні, соціалізації), так і небезпечними (коли використовують для маніпуляцій, контролю). Етичний вплив такими критеріями, як усвідомленість, наявність вибору, відкрите чи приховане застосування, а також кінцева мета. У ситуації мотивації, коли психологічний вплив використовується для допомоги, розвитку чи без порушення особистісних кордонів, він є прийнятним. Однак, якщо вплив спрямований на контроль, примус або введення його в оману, стає маніпулятивним.

Тема 7-8. Психологічний вплив у діловому спілкуванні

Психологічний вплив у діловому спілкуванні є невід'ємною частиною професійної взаємодії та може сприяти ефективності комунікації, прийняттю рішень і досягненню спільних цілей. Конструктивний вплив, заснований на довірі, аргументації та взаємоповазі, допоможе вибудувувати продуктивні відносини, покращує співпрацю та успішному вирішенні конфліктів. Водночас використання маніпулятивних або агресивних методів впливу (тиск, шантаж, дезінформація) може призвести до втрати довіри, конфліктів та зниження ефективності ділових відносин. Тому важливо розвивати навички асертивного спілкування, критичного мислення та емоційного інтелекту, щоб забезпечити етичність та ефективність психологічного впливу.

Детальні теми лекційних, практичних занять, питання до іспиту, теми і завдання для самостійної роботи, список джерельної бази та інші містяться на курсі у Moodle:

Лінк на курс в Moodle: <https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=8942>

V. Результати навчання

Результати навчання	Компетентності
<p>ПРН1. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.</p> <p>ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.</p> <p>ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.</p> <p>ПР15. Виявляти і вирішувати соціально-психологічні проблеми особистості у великих і малих групах.</p> <p>ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних</p>	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу.</p> <p>ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.</p> <p>ФК2. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.</p>

<p>принципів професійної діяльності психолога.</p> <p>ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності. ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.</p> <p>ПРН16. Складати та реалізовувати програми психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор тощо, відповідно до вимог замовника.</p>	<p>ФК3. Здатність дотримуватися норм професійної етики.</p> <p>ФК4. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.</p>

VI. Порядок і критерії оцінювання

Форми поточного контролю: Модульні контрольні роботи.

Методи поточного контролю: усне опитування, тести, практичні завдання, ІНДЗ.

Форма підсумкового контролю: Залік

Методи підсумкового контролю: тестові питання (закриті та відкриті питання) та 1-не практичне завдання)

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль						ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль 1							
Тема 1.1	Тема 1.2	Тема 1.3 МКР 1	Тема 2.1	Тема 2.2 Тема 2.3	МКР 2		
10	10	10 + 10	10	20	10	20	100

Розрахунок рейтингових балів за видами контролів

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Практична робота на заняттях (усні відповіді, тести)	5	2	10
2	Самостійні роботи / участь у вебінарах/тренінгах, що відповідають тематиці даного курсу*	10	4	40
3	Модульні контрольні роботи	10	2	20

4	ІНДЗ	30	1	30	30
Підсумковий рейтинговий бал			100		

**Здобувачу можуть зараховуватися бали за неформальну освіту (участь у професійних семінарах, вебінарах, тренінгах тощо) з відповідних тем курсу (замість окремих видів практичної чи самостійної роботи з курсу). Для цього студент має представити сертифікат учасника і підготувати короткий звіт-аналіз опрацьованих питань.*

Важливі зауваги щодо оцінювання!

Якщо навчальна дисципліна завершується екзаменом, максимальна кількість балів, яку здобувач може набрати протягом семестру - 60. Максимальна кількість балів за екзамен – 40. Разом – 100 балів.

*До початку заліково-екзаменаційної сесії (якщо вивчення навчальної дисципліни завершується екзаменом) здобувач повинен набрати мінімум **35 балів**. Цей бал не означає зарахування, він просто дає здобувачеві право складати екзамен. Якщо здобувач не отримав 35 балів, у наступному семестрі він проходить ці навчальні дисципліни повторно на платній основі.*

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей: повнота та правильність розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення, впевненість та аргументованість, використання у відповіді посилань на інформацію з основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників та інших методичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння та самостійні оцінні судження, висновки.

Під час виконання письмових завдань: повнота та правильність розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати самостійні висновки, ступінь сформованості практичних умінь, досвід творчої та пошукової діяльності, акуратність оформлення письмової роботи.

Рівні відповідності критеріям

Високий рівень (90 – 100 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни повністю, вільно володіє навчальним матеріалом, успішно і креативно розв'язує завдання різних видів складності, аргументовано висловлює свої думки, займається самоосвітою, може брати активну участь в наукових та творчих проектах. Виконав усі практичні / самостійні завдання правильно та ґрунтовно. Демонструє здатність пов'язувати теоретичні знання з курсу з практичним досвідом професійної діяльності.

Достатній рівень (80 – 89 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в необхідному обсязі, володіє навчальним матеріалом, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності. Уміння продуктивні, проте без вияву творчості. Здатен працювати самостійно, проте допускає неточності.

Середній рівень (70 – 79 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в повному обсязі, але його знання містять неточності та помилкові судження, уміння проявляються на репродуктивному рівні. Здобувач не може сформулювати самостійні оцінні судження та висновки.

Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом опанував навчальну дисципліну, але більшість тем засвоїв поверхово, частково. При виконання практичних завдань допускає помилки та потребує допомоги викладача чи колег-студентів.

Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні, демонструє фрагментарні знання, не може самостійно викласти більшість практичних завдань. Виконав частину практичних / самостійних завдань з суттєвими помилками та недоліками.

Незадовільний рівень: 35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач не засвоїв більшості тем, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку, практичні уміння не сформовані; **0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.** Здобувач не виконав більшості завдань, не володіє навчальним матеріалом, змістом курсу не оволодів.

VII. Політика курсу

Політика щодо відвідування: здобувачі дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова

(<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і

Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова

(<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravyla-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhaila-drahomnaova>)

відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки. Усі учасники освітнього процесу дотримуються загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначеним деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконанні у встановлений викладачем термін. Практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної оцінки).

Якщо здобувач отримав незадовільну оцінку під час екзамену, в нього виникає академічна заборгованість. Повторно скласти атестацію він повинен до початку наступного семестру в терміни, визначені деканатом.

Якщо здобувач не погоджується з оцінкою підсумкової атестації, він може в день оголошення результатів подати в деканат апеляційну заяву. Наступного дня проводиться засідання апеляційної комісії. За письмового екзамена повторне опитування не проводиться. За усного комісія надає здобувачеві право продемонструвати свої знання. Про порядок складання екзаменів, перескладання і оскарження результатів див. «Положення про організацію освітнього процесу».

У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату. Здобувачі можуть здійснювати перескладання результатів навчання відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Політика щодо конфліктних ситуацій. Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhaila-drahomanova>). Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

Політика щодо академічної доброчесності ґрунтується на засадах «Положення про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова»

(<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-udu>). Викладач ознайомлює здобувача вищої освіти з правилами поведінки на заняттях, користуванням засобами електронного зв'язку, недопущенням академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, акцентує увагу на заборону використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань, при використанні Інтернет-ресурсів зазначається використане джерело. Під час

навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Умови для інклюзивного вивчення освітнього компонента: дана навчальна дисципліна може викладатися для людей з особливими освітніми потребами. Форми і методи інклюзивного навчання обираються з урахуванням індивідуальних потреб здобувача. Обов'язково поєднуються фронтальні, індивідуальні та групові ФОНД. Традиційні методи навчання поєднуються з інтерактивними і спеціальними (методи педагогічного супроводу та корекції, тощо).

VIII. Основні інформаційні ресурси

Основна

1. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. К.: Вид-во «Центр учбової літератури», 2005. 624 с.
2. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу: Монографія. К.: Міленіум, 2008. 216 с.
3. Кара-Мурза С.Г. Маніпуляція свідомістю. Навчальний посібник. Видання друге. К.: Оріони, 2006. 528 с.
4. Пелехатий О. Соціально-психологічні особливості маніпулятивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу // Соціальна психологія. 2005. № 6.
5. Побокін М. Маніпулятивний вплив в системі політичних технологій // Людина і політика 2004. № 3, С. 63-73.
6. Татенко В. Психологія впливу в контексті внутрішнього і зовнішнього // Психологічні перспективи. Випуск 3., 2003. С. 57–66.
7. Татенко В. О. Психологія впливу: суб'єктна парадигма // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. . Вип. 3 (6). К.: Видавництво “Сталь”, 2000. С. 3–18.
8. Татенко В. О. Соціально-психологічні механізми впливу: від аналізу до синтезу // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / За ред. Максименка С. Д., Циби В. Т., Шайгородського Ю. Ж. та ін. К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. 512 с. С. 52–60.
9. Гуменюк О. Концепції психологічного впливу в сучасній психології // Психологія і суспільство. 2003. № 1 (11). С. 34–90.
10. Череповська Н. Психологічний захист від маніпулятивного впливу реклами // Соціальна психологія. 2007. Спецвипуск, вересень.

*Обговорено та затверджено на засіданні кафедри практичної психології
(Протокол № 6 від 15 січня 2025 р.)*